

מראי מקומות - ראש השנה

יא:

ג. לילה המשומר ובא מן המזיקין
כתב הבן יהודע (פסחים קט) שהלשון 'משומר ובא' הוא משום שכבר היו נסים בלילה זו אף קודם יציאת מצרים, שבלילה זו גבר אברהם אבינו על ארבעת המלכים בנס, וגם בזו הלילה ניצול יעקב אבינו משרו של עשו בהאבקו עמו.

ד. ואזדו לטעמייהו וכו'
כתב רש"י, שלרבי אליעזר שבתשרי נברא העולם, ומתשרי מתחילין למנות שנות הדורות, על כרחך שהמבול התחיל בחשון, ושנים עשר חדשים היו, וכנאמר בשבעה ועשרים לחדש השני יבשה הארץ, שהוא חודש חשון. עוד כתב, שאין מנין הדורות מניסן, שאם מניסן מתחילין למנות, היה לתורה לכתוב 'ותנח התיבה בחודש השביעי באחת ושש מאות שנה', כיון שבניסן כבר התחילה שנה חדשה, וחודש השביעי זה היה סיון.

ותמה המהרש"א, שהרי כל מה שאנו יודעים שחודש השביעי הוא סיון, היינו משום שמונין מתשרי, אבל אם היו מונין מניסן, והמבול התחיל באייה, אם כן חודש השביעי הוא כסלו. עוד העיר, שמתחילת דברי רש"י משמע שביאר שרבי אליעזר לשיטתו, שכיון שסובר בתשרי נברא העולם, ממילא צריך לומר שהמבול התחיל בחשון, ולא שרצה להוכיח מהמבול עצמו שמונין מתשרי, והניח בקושיא.

ובספר דברי בעתו כתב לבאר גם בכונת רש"י כן, שאפילו אם נאמר שרבי אליעזר רבי יהושע נחלקו בדבר אחר בענין המבול, כגון שלרבי אליעזר מסתבר שבחשון התחיל, כיון שאז מזל כימה עולה ביום, מכח זה היה אפשר להוכיח גם שסובר בתשרי נברא העולם, לפי שאם בניסן נברא העולם, כיון שבחודש השביעי היה סיון, שהרי המבול התחיל בחשון, אם כן היה לו למנות שנת אחת ושש מאות שנה מניסן, ומזה מוכח שאין מונין אלא מתשרי.

א. בתשרי עתידין ליגאל אתיא שופר שופר
הקשה הטורי אבן, שלכאורה משמע שהגאולה תהיה ממש בראש השנה, והרי אמרו בעירובין (מג): שהאומר הריני נזיר ביום שכן דוד בא מותר לו לשתות יין בשבת ויום טוב, לפי שמובטח לישראל שלא יבא אליהו בערב שבת וערב יום טוב מפני הטורח. ואילו בסוגייתנו מבואר להיפך, שאדרבה, משיח יבא דוקא ביום טוב.

וכתב לחלק שרק בגאולה של 'אחישנה' לא יבוא אליהו בערב שבת ויום טוב, אבל בגאולה של 'בעתה', אינו חש על הטורח ויבא בזמנו. אבל לפי זה קשה, מדוע מותר לו לשתות יין בראש השנה ובליל פסח, הלא יתכן שיבא משיח בזמנו. ועיין שם שהאריך בזה, ובדרך אחת תירץ, שמה שדרשו מהפסוקים שבן דוד יבא בתשרי ובניסן, אין הכוונה שיבא בימים אלו של ראש השנה וליל פסח ממש, אלא הכוונה קרוב לאותן ימים, שהרי לא אמרו ראש השנה וליל פסח אלא תשרי וניסן, והיינו משום שבימים אלו אכן אי אפשר לו לבוא, שהרי אין בן דוד בא בשבתות ובימים טובים.

וראה עוד בריטב"א (ד"ה והא דאמרינן) שכתב, כללו של דבר דהני קראי סמך ורמז בעלמא, ועיקר מחלוקתם או בגמרא או בסברא שבדרך חכמה.

ב. ליל שימורים ליל המשומר ובא מששת ימי בראשית
לכאורה תמוה, מה ראיה היא זו, הלא היה משומר מששת ימי בראשית ליציאת מצרים, ומנין שמשומר ובא גם לגאולה העתידה. וכתב המהרש"א שסמך על סוף הפסוק שנאמר 'לדורותם', שמששת ימי בראשית הוא שמור לכל דור ודור עד עולם. ובתוספות הרא"ש כתב, ששתי פעמים כתוב 'שמורים' בפסוק, אחד ליציאת מצרים, ואחד לגאולה העתידה.